

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio X. De fide quantum ad uitia opposita. Et primo de infidelitate in
communi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

AD SECUNDUM dicendum, qd in ipsa consideratione veritatis homo gaudet: sed de re circa qua considerat veritatem, potest tritari quandoque: & secundum hoc iustus scientia attribuitur.

AD TERTIUM dicendum, quod scientia, sicut in speculatione consistit, non in deo beatitudo ali qua: quia beatitudo hominis non consistit in consideratione creaturarum: sed in contemplatione Dei, sed aliquo modo beatitudo hominis consistit in debito vii creaturarum, & ordinata affectione circa ipsas: & hoc dico quantum ad beatitudinem viae. Et ideo scientia non attribuitur aliqua beatitudo pertinentis ad contemplationem: sed intellectui, & sapientiae, qua sunt circa diuinam.

QVAESTIO X.

De infidelitate in communi, in duodecim articulis diuisa.

CONSEQUENTER considerandum est de vitij oppositis. Et primo de infidelitate, quae opponitur fidei. Secundo, de blasphemia, quae opponitur confessioni. Tertio, de ignorantia, & hebetudine, quae opponitur scientiae, & intellectui.

Circa primum considerandum est de infidelitate in communi. Secundo, de haeresi. Tertio, de apostasia a fide.

Circa primum quarantur duodecim.

Primo, utrum infidelitas sit peccatum.

Secundo, in quo sit sicut i subiecto.

Tertio, utrum sit maximum peccatorum.

Quarto, utrum omnis actio infidelium sit peccatum.

Quinto, de speciebus infidelitatis.

Sexto, de comparatione earum ad inuicem.

Septimo, utrum cum infidelibus sit disputandum de fide.

Octauo, utrum sint cogendi ad fidem.

Nono, utrum sit eis coeicandum.

Decimo, utrum possint Christianis fidelibus praesse.

Undecimo, utrum ritus infidelium sint tolerandi.

Duodecimo, utrum pueri infidelium sint iuitis paritibus baptizandi.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum infidelitas sit peccatum.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod infidelitas non sit peccatum. Omne enim peccatum est contra naturam, ut patet per Damas. in 2. lib. sed infidelitas non videtur esse contra naturam. Dicit enim Aug. in lib.

de predestinatione sanctorum, quod posse habere fidem sicut posse habere charitatem natura, est omnium hominum; habere autem fidem quemadmodum habere charitatem gratiae, est fidelium. ergo non habere fidem quod est infidelium, non est contra naturam: & ita non est peccatum.

2. Praet. Nullus peccat in eo, quod vitare non potest: quia omne peccatum est voluntarium: sed non est in potestate hominis quod infidelitatem vitare non potest, nisi fidem habendo. Dicit enim Apostolus ad Rom. 10. Quo credent ei, quem non audierunt. Quomodo autem audient sine praedicante? ergo infidelitas non videtur esse peccatum.

3. Praet. Sicut dictum est: sunt septem vitia capitalia, ad quae omnia peccata reducuntur. Sub nullo autem horum videtur contineri infidelitas. Ergo infidelitas non est peccatum.

SED CONTRA. Virtuti contrariatur vitium: sed fides est virtus cui contrariatur infidelitas. Ergo infidelitas est peccatum.

RESPON. Dicendum, quod infidelitas dupliciter accipi potest. Vno modo secundum puram negationem, ut dicatur infidelis ex hoc solo, quod non habet fidem. Alio modo potest intelligi infidelitas secundum contrarietatem ad fidem: quia si aliquis repugnat auditui fidei, vel etiam contemnit ipsam, sicut in illud Iaias 53. Quis credidit auditui nostro? Et in hoc proprie perficitur ratio infidelitatis, & secundum hoc infidelitas est peccatum. Si autem accipitur secundum negationem puram sicut in illis, qui nihil audierunt de fide, non habet rationem peccati, sed magis poenae: quia talis ignorantia diuinorum ex peccato primi parentis consecuta est. Qui autem sic sunt infideles, damnantur quidem propter alia peccata, quae sine fide remitti non possunt: non autem damnantur propter infidelitatis peccatum. Vnde Dominus dicit Ioan. 15. Si non uissem, & locutus eis non fuisset, peccatum non haberent. Quod exponens Aug. dicit, quod loquitur de illo peccato, quod non crediderunt in Christum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod habere fidem, non est in natura humana: sed in natura humana est, ut mens hominis non repugnet interiori instinctui, & exteriori ueritatis praedicationi: unde infidelitas secundum hoc est contra naturam.

AD SECUNDUM dicendum, quod rō Secunda Secunda S. Thomae.

reliquis supernaturalibus donis, cum tali precepto, aut hoc suscipere, aut mor tem? Insuper namque hoc potius exigere videtur. Aut haec suscipere, aut priuati eris felicitate super naturali. Vobisque imputabitur quicquid vobis ex hac refutatione deest.

Ad hoc dicitur, quod quia praepcepta dantur creaturis rationalibus, secundum naturas seu gradus naturae, quas habent, & creaturae rationales supra gradus naturales consummant in participatione naturae diuinae, ita quod instituta sunt: consequens est, ut quemadmodum iuste subduntur praepceptis speculatiuis ad alios gradus, ita iuste subiacent praepceptis fidei, spei, charitatis speculatiuis ad gradum, quo participant diuinam naturam. Et licet haec responsio apud doctos non egerat expositione, pro nouitjs tamen declaratur. In homine est in primis natura vegetatiua, est natura sensitua, est natura intellectiua, est demum participatio naturae diuinae. Et sicut constitutio creaturarum in suis speciebus spectat ad primam rerum distributionem secundum diuinam sapientiae rationem: ita constitutio creaturarum rationalium in suis naturalibus, & in participatione diuinae naturae ad primam rerum conditionem spectat: & tanto plus, quanto superius quiescit. 2. artic. 3. dictum est. Quod perfectio naturae inferioris confirmatur ex participatione superioris.

Quia igitur in homine est pars vegetatiua, ad quam spectat conferuare indiuiduum & species, oportuit hominem subijci praepceptis speculatiuis ad generationem, & cibum & potum. Et similiter quia in homine est pars sensitua, ad quam spectant passionēs, oportet hominem subijci praepceptis ad iram, timorem,

Aug. c. 4. non remoue a fine, 10. 7. 1. 2. q. 84. artic. 4.

Tract. 89. in Ioan. inter principia & media, 10 mo 9.

morem, & huiusmodi. Et similiter quia in eo est pars rationalis, in qua est voluntas, oportet ipsum subijci præceptis spectantibus ad iustitiam, vel iniustitiam. Et eadem ratione, quia conscientia est, ut in ipso sit natura divina participativa: ideo oportet ipsum subijci præceptis fidei, spei, & charitatis, ad huiusmodi participationem spectantibus.

Et sicut non potest iure cogeri de Deo, quod fecerit ipsum in gradu rationali: ita non potest iure cogeri, quod contumaciter ipsam in hoc, quod sit participans divina natura. Et quemadmodum data iam natura rationali non potest quis resistere præcepta spectantia ad illam: ita data iam creaturæ rationali hæc participatione, non potest resistere præcepta ad illam pertinentia. Et per hæc patet clare responsio, & solutio questionis. Nam non est simile, quod asseritur pro simili: quia non præsupponitur, quod rex possit homines constituere in gradibus sine ipsis hominibus, sicut potest Deus, qui creat nos sine nobis. Nec præsupponitur, quod homines sint iam constituti in gradu nobilitatis, ut in proposito inveniuntur. Simile autem esset si præsupposito quod iam essent civis in gradu nobilitatis, & resistere vellet præcepta regia spectantia ad nobilitatem. Creaturæ namque rationales ab initio institutæ sunt, ut essent, & viverent non solum secundum proprias naturas, sed secundum divinam naturam consortium: & propterea merito præceptis supernaturalibus subijciuntur, tenenturque ad maximas gratias Deo, quod eas tanti fecit, ut tam excessivo gradu constituerent. Propter quod non solum iustum est, ut non credendo priventur bonis gratiis, sed etiam ut damnentur, utpote nolentes vivere secundum constitutionem eis divinitatis participationem a datore, & distributore naturarum, & graduum. Propter hos enim scriptum est. Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, dum in proprijs naturæ manet opponens se altissimi causæ iudicio: & ideo similis factus est illis. Nec excusantur a contemptu resistentes fidem: quia nolunt subijci præceptis, quibus tenentur, ut iam declaratum est.

¶ Super Questionis decima Articulum secundum.

IN art. 2. eiusdem questionis, adverte, quod sicut assentire his quæ sunt fidei, constituit statim hominem fidelem:

Fita in his, quæ consistunt spectare ad fidem, constituit hominem infidelem. Dissentire autem constituit infidelitatem. Primum, positive sentiendo contrarium, quod Deum non esse incarnatum. Secundo, negativè, quod quod consistat teneri a fide. Et hoc duplex potest esse: scilicet in intellectu, & in voluntate.

Actus sicut in subiecto: ergo & infidelitas in intellectu est. **R**espon. Dicendum, quod sicut supra dictum est, peccatum dicitur esse in illa potentia, quæ est principium actus peccati. Actus autem peccati potest habere duplex principium. Vñ quidem primum, & universale, quod imperat omnes actus peccatorum: & hoc principium est voluntas: quia omne peccatum est voluntarium. Aliud autem principium actus peccati est proprium & proximum, quod dicitur peccati actum. Sicut concupiscentia est principium gula, & luxurie: & secundum hoc gula, & luxuria dicitur esse in concupiscentia. Dissentire autem, qui est proprius actus infidelitatis, est actus intellectus, sed moti a voluntate, sicut & assentire: & ideo infidelitas sicut, & fides, est quidem in intellectu sicut in proximo subiecto: in voluntate autem sicut in proximo motivo. Et hoc modo dicitur esse in voluntate. Unde patet ratio ad primum.

AD SECUNDUM dicendum, quod contemptus voluntatis causat dissentium intellectus in quo perficitur ratio infidelitatis. Unde eadem infidelitatis est in voluntate: sed ipsa infidelitatis est in intellectu.

AD TERTIUM dicendum, quod ille, qui credit malum angelum esse bonum, non dissentit ab eo, quod est fidei: quia sensus corporis fallitur, mens verò non remouetur a vera recta: sententia, ut ibidem dicitur glossa: sed si aliquis Satane adhereret, cum incipit ad sua adducere, id est, ad mala & falsa, tunc non caret peccato, ut ibidem dicitur.

ARTICVLVS III.

Utrum infidelitas sit maximum peccatorum.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur, quod infidelitas non sit maximum peccatorum. Dicit enim Aug. & habetur 6.º questionis. I. Utrum catholicum pessimum

infidelitas ponitur grauius peccatum ex gravitate eius pensatur ex parte avertionis. Nam grauius est peccatum in genere suo, quæ est grauius substantiatis eius, quod est obiectum, seu finem peccati, ut in quest. 7.º prædictum est. Aversio autem in peccato dividitur contra obiectum, & contra finem. Ad hoc breviter dicitur ex prædicto loco, quod si quis obiectum, quod est finem, non avertit, quanto magis hoc peccatum grauius est genere, est grauius est finem: & sic est in proposito. Nam magis est in intellectu, sicut in voluntate, ut patet per contrarium primæ ueritat: ac per hoc

1.º. 31. Mor. 2. 31. a. med.

2. di. 36. q. 1. ar. 2. ad 4. & 3. di. 34. q. 2. art. 3. q. 1. ad 4.

* cap. 10. & 31. tom. 6.

† ar. præced.

Glo. ordinata. ibi.

1.º. 31. Mor. 2. 31. a. med.

ma veritate non solum secundum affectum, vt vita moralia: sed secundum cognitionem, ut in litera dicitur: & propterea eis omnibus grauis est.

In eodem articulo dubium ex duplici capite occurrit circa illa verba. Nec potest esse, quod quantum ad quid Deum cognoscat, qui

fallam opinionem de eo habet: quia id quod ipse opinatur, non est Deus. Primo, quia falsa videtur, quoniam infidelis, puta, Iudas, vel phylolophus renuit fidei incarnationis, quantum ad aliquod Deum cognoscit, puta, quod est super omnia actus purus, optimus omnium, prima causa &c. Et hoc opinatur, non assumptis carnem, est Deus. Et confirmatur, quia aliter fidelitas, & infidelitas non essent de eodem, scilicet Deo. Et semper esse equiuocatio inter fidelem, & infidelem in disputando &c. Secundo, quia presupponitur vnum fallum, scilicet, quod omnis infidelis error circa Deum, cum cognoscit infidelem errare alius, puta, quod Iudas non fuit filius Abræhe, & similibus.

Ad hoc ordine retrogrado dicitur, quod quod obiectum fidei est Deus, & oppositum circa idem, in fidelitas circa Deum est. Et quemadmodum quicquid sub fide comprehenditur, intantum ad fidem pertinet, in quantum ad Deum reducitur: ita quicquid ad infidelitatem spectat ut sic, ad Deum reducitur. Qui enim negat Iudaeum esse filium Abræhe, affirmat auctorem facere Scripturarum Spiritum sanctum esse mendacem: & simile est in aliis. Et propterea omnis infidelis fidei opinatur de Deo, ut in litera dicitur.

Ad primum autem dicitur, quod aliud est locum de infideli ut sic, & aliud de homine infideli aliam cognitionem habente. Non enim dicitur in litera, quod homo infidelis nullam habeat cognitionem de Deo, quod obiecia impugnant: sed dicitur, quod per infidelitatem non cognoscitur Deus nec simpliciter, nec secundum quid. Non simpliciter: quia falsa aliam cognitionem, non est illius cognitio, sed error de illo: & propterea non facit appropinquare ad illud, sed elongari ab illo. Ignorantia enim prae dispositionem elongat ab eo, quod sic ignoratur. Nec secundum quid: quia falsa enuntiatio ut sic, assert oppositum subiecti simpliciter, vel secundum quid, iuxta materiam necessariam, vel contingentem. Cum enim dicitur, Sortes

non est risibilis, per istam enuntiationem assertur non Sortes: quia non risibile infert non Sortem. Cum autem dicitur, Sortes currit ipso sedente, assertur non Sortes nunc: quia assertur Sortes currens, qui non inuenitur. Et sic in omni materia patet, quod falsa enuntiatio ut sic, nihil cognitionis largitur de subiecto: quia oppositum subiecti refert. Et si dicitur, quod largitur saltem cognitionem incomplextam terminorum, dicendum est, quod huiusmodi cognitio non spectat ad falsam enuntiationem, sed presupponitur, & in proposito non spectat ad infidelitatem. Unde in litera non dicitur, quod terminus non apprehensus, non est Deus: sed quia id, quod ipse opinatur, non est Deus. Quod enim opinatur infidelis, ut sic, non est Deus, ut declaratur per hoc patet solutio obiectionum. Acquiuocatio nanque esset in proposito secundum terminos incompletos, qui supponuntur, si varie iumentur: sed non sic est in proposito. Aliud est enim dicere, quod id, quod supponitur incarnari, vel non incarnari, est Deus: & aliud est dicere, quod id, quod asseritur ex falsa fide incarnationis, non est Deus. Nam inferitur Deus non incarnatus, qui non est Deus. Nihil ergo est infidelitate, in quantum huiusmodi, cognoscitur de Deo, sed elongatio ut intellectus ab eo: & ideo auersio maior est in ea, quam in ceteris moralibus: quia affectum quidem a Deo: sed intellectum a creatis veritatibus auertunt, ut patet in uirtutibus cardinalibus.

In responsione ad tertium in eodem articulo, nota quam graua sint scelera Christianorum, ut cognoscentes grauitatem peccatorum, facimus iudicium, & iustitiam de nobis condigne.

Ad quartum sic proceditur. Videtur, quod quilibet actio infidelis sit peccatum, quia super illud Rom. 14. Omne quod non est ex fide, peccatum est: * dicitur.

Ad primum autem dicitur, quod aliud est locum de infideli ut sic, & aliud de homine infideli aliam cognitionem habente. Non enim dicitur in litera, quod homo infidelis nullam habeat cognitionem de Deo, quod obiecia impugnant: sed dicitur, quod per infidelitatem non cognoscitur Deus nec simpliciter, nec secundum quid. Non simpliciter: quia falsa aliam cognitionem, non est illius cognitio, sed error de illo: & propterea non facit appropinquare ad illud, sed elongari ab illo. Ignorantia enim prae dispositionem elongat ab eo, quod sic ignoratur. Nec secundum quid: quia falsa enuntiatio ut sic, assert oppositum subiecti simpliciter, vel secundum quid, iuxta materiam necessariam, vel contingentem. Cum enim dicitur, Sortes

non est risibilis, per istam enuntiationem assertur non Sortes: quia non risibile infert non Sortem. Cum autem dicitur, Sortes currit ipso sedente, assertur non Sortes nunc: quia assertur Sortes currens, qui non inuenitur. Et sic in omni materia patet, quod falsa enuntiatio ut sic, nihil cognitionis largitur de subiecto: quia oppositum subiecti refert. Et si dicitur, quod largitur saltem cognitionem incomplextam terminorum, dicendum est, quod huiusmodi cognitio non spectat ad falsam enuntiationem, sed presupponitur, & in proposito non spectat ad infidelitatem. Unde in litera non dicitur, quod terminus non apprehensus, non est Deus: sed quia id, quod ipse opinatur, non est Deus. Quod enim opinatur infidelis, ut sic, non est Deus, ut declaratur per hoc patet solutio obiectionum. Acquiuocatio nanque esset in proposito secundum terminos incompletos, qui supponuntur, si varie iumentur: sed non sic est in proposito. Aliud est enim dicere, quod id, quod supponitur incarnari, vel non incarnari, est Deus: & aliud est dicere, quod id, quod asseritur ex falsa fide incarnationis, non est Deus. Nam inferitur Deus non incarnatus, qui non est Deus. Nihil ergo est infidelitate, in quantum huiusmodi, cognoscitur de Deo, sed elongatio ut intellectus ab eo: & ideo auersio maior est in ea, quam in ceteris moralibus: quia affectum quidem a Deo: sed intellectum a creatis veritatibus auertunt, ut patet in uirtutibus cardinalibus.

In articulo 4. eiusdem questionis dubium occurrit ex Gregorio de Arimino in 38. distinctio. & reliquis usque ad 41. secundi sententiarum, volente, quod omnis actus infidelium simpliciter, qui nulla fide credunt Deum, sit malus moraliter, quia deest in omnibus circumstantia ultimi finis, quia scilicet non fit recta intentione propter Deum ultimatate: quia non cognoscunt Deum ultimatate. Secunda Secunda S. Thomae. D 2 diligenter

non est risibilis, per istam enuntiationem assertur non Sortes: quia non risibile infert non Sortem. Cum autem dicitur, Sortes currit ipso sedente, assertur non Sortes nunc: quia assertur Sortes currens, qui non inuenitur. Et sic in omni materia patet, quod falsa enuntiatio ut sic, nihil cognitionis largitur de subiecto: quia oppositum subiecti refert. Et si dicitur, quod largitur saltem cognitionem incomplextam terminorum, dicendum est, quod huiusmodi cognitio non spectat ad falsam enuntiationem, sed presupponitur, & in proposito non spectat ad infidelitatem. Unde in litera non dicitur, quod terminus non apprehensus, non est Deus: sed quia id, quod ipse opinatur, non est Deus. Quod enim opinatur infidelis, ut sic, non est Deus, ut declaratur per hoc patet solutio obiectionum. Acquiuocatio nanque esset in proposito secundum terminos incompletos, qui supponuntur, si varie iumentur: sed non sic est in proposito. Aliud est enim dicere, quod id, quod supponitur incarnari, vel non incarnari, est Deus: & aliud est dicere, quod id, quod asseritur ex falsa fide incarnationis, non est Deus. Nam inferitur Deus non incarnatus, qui non est Deus. Nihil ergo est infidelitate, in quantum huiusmodi, cognoscitur de Deo, sed elongatio ut intellectus ab eo: & ideo auersio maior est in ea, quam in ceteris moralibus: quia affectum quidem a Deo: sed intellectum a creatis veritatibus auertunt, ut patet in uirtutibus cardinalibus.

de eo habet: quia id, quod ipse opinatur, non est Deus. Unde manifestum est, quod peccatum infidelitatis est maius omnibus peccatis, quod contingunt in perversitate morum. Secus autem est de peccatis, quae opponuntur aliis uirtutibus theologis, ut infra * dicitur.

Ad primum ergo dicendum, quod nihil prohibet peccatum, quod est grauius secundum suum genus, esse minus graue secundum aliquas circumstantias. Et ideo Augustinus noluit precipitare sententiam de malo catholico, & heretico alias non peccante: quia peccatum hereticum est si grauius ex genere, potest tamen ex aliqua circumstantia alluari: & e conuerso, peccatum catholici ex aliqua circumstantia ag grauari.

Ad secundum dicendum, quod infidelitas habet ignorantiam adiunctam, & habet dissentium ad ea, quae sunt fidei: & ex hac parte habet rationem peccati grauissimi. Ex parte autem ignorantiae habet aliquam rationem excusationis, & maxime quando aliquis ex malitia non peccat, sicut fuit in Apostolo.

Ad tertium dicendum, quod infidelis pro peccato infidelitatis grauius puniuntur, quam alius peccator pro quocumque alio peccato, considerato peccati genere: sed pro alio peccato, puta pro adulterio, si committatur a fidei, & ab infideli, ceteris paribus grauius peccat fidelis, quam infidelis, tum propter notitiam ueritatis ex fide: tum etiam propter sacramenta fidei, quibus est imbutus, quibus peccando contumeliam facit.

ARTICVLVS IIII.

Utrum omnis actio infidelis sit peccatum.

Ad quartum sic proceditur. Videtur, quod quilibet actio infidelis sit peccatum, quia super illud Rom. 14. Omne quod non est ex fide, peccatum est: * dicitur.

Super Questionis decima Articulum quartum.

In articulo 4. eiusdem questionis dubium occurrit ex Gregorio de Arimino in 38. distinctio. & reliquis usque ad 41. secundi sententiarum, volente, quod omnis actus infidelium simpliciter, qui nulla fide credunt Deum, sit malus moraliter, quia deest in omnibus circumstantia ultimi finis, quia scilicet non fit recta intentione propter Deum ultimatate: quia non cognoscunt Deum ultimatate. Secunda Secunda S. Thomae. D 2 diligenter

q. 94. ar. 2. & q. 20. ar. 3.

2 dist. 2. q. 1. ar. 2. col. 1. Et di. 4. q. 1. ar. 2. ar. 5. ad 7. & Ro. 14. 5. Sumitur ex Aug. & habetur in lib. Sent. collectis ex Aug. cap. 106. tom. 3.

voluntatis non est cōsentus ad hoc, vt iste habeat opportuna ad sacra sua, vt in secundo casu accidit, sed sola scientia futuri vsus mali interuenit, apparebit quod malus vsus, qui sequetur, non est respectu sic vendentis voluntarius, ita vt sibi impetur, ac per hoc non est peccatum. Manifestatur autem hoc ex distinctione uolun-

opu operantur ex infidelitate, tunc peccant. Sicut enim habens fidem pot aliquod peccatum committere in actu, quem non refert ad fidei finem, uel uenialiter, uel etiam mortaliter peccando: ita et infidelis potest aliquem actum bonum facere, in eo quod non refert ad finem infidelitatis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod uerbum illud est intelligendum in qua uita infidelium non potest esse sine peccato, cum peccata sine fide non tollantur: uel quia quicquid agunt ex infidelitate, peccatum est. Vnde ibidem subditur, quia omnis infideliter uiuens uel agens, uehementer peccat.

AD SECVNDVM dicendum, quod fides dirigit intentionem respectu finis ultimi supernaturalis: sed lumen etiam naturalis rationis potest dirigere intentionem respectu alicuius boni connaturalis.

AD TERTIVM dicendum, quod per infidelitatem non corrumpitur totaliter in fidelibus ratio naturalis, quin remaneat in eis aliqua ueri cognitio, per quam facere possunt aliquod opus de genere bonorum. De Cornelio tamen sciendum est, quod infidelis non erat: alioquin eius operatio accepta non fuisset Deo, cui sine fide nullus potest placere. Habebat autem fidem implicitam, non dum manifestata Euangelii ueritate. Vnde, ut eum in fide plenius in-

tem. Et quoniam species in genere mali simpliciter, non sunt species, sed priuationes specierum, sicut malum ipsum est priuatio generis, puta, boni moralis: ideo species uitiorum secundum corruptionem requisitorum, non sunt ueræ & proprie species uitiorum simpliciter, sed secundum quid, id est, in tali ordine. Illæ autem, quæ determinatæ sunt, simpliciter sunt species uitiorum. Et propterea sufficienter superius determinatum est de specifica diuersitate, & ad discretionem peccatorum sufficit illas certas species nosse. Hanc autem esse mentem auctoris in litera, ex eo patet, quod distinctio facta in corpore articuli de duplici diuersitate uitiorum, ad distinctionem factam in responsione ad primum, de duplici formali consistat pertinere. Nam omnis distinctio specifica penes formale articulo dicitur, ac per hoc duplex ordo diuersitatis specifica ipsius uitii penes duplex formale in peccato attendi debet. Ac per hoc certæ species uitiorum ex parte obiecti, infinitæ autem ex parte recessus, ponende sunt. Et ad hoc explicandum in corpore articuli, tractando de diuersitate uitii infinita, duo dicuntur. Primo, ly, ut a rectitudine uirtutis recedatur, ubi offendit, quod infinitas illa consistit in recessu a bono, ex qua parte peccata non habent ueram speciem: secundo testimonium Pythagoricorum, qui de malo simpliciter loquuntur.

ARTICVLVS V.

Utrum sint plures infidelitatis species.

AD QVINTVM sic proceditur.

VIDETUR, quod non sint plures infidelitatis species. Cum, in fides, & infidelitas sint contraria, oportet quod sint circa idem: sed formale obiectum fidei est ueritas prima, a qua habet ueritatem, licet multa materialiter credat. ergo etiam obiectum infidelitatis est ueritas prima. Eauerò quæ discredat infidelis, materialiter se habent in infidelitate: sed differentia secundum speciem non attenditur secundum principia materialia, sed secundum principia formalia, ergo infidelitatis non sunt diuersæ species, secundum diuersitatem eorum, in quibus infideles errant.

¶ 2 Præter. Infinitis modis potest aliquis a ueritate fidei deuiare. Si ergo secundum diuersitates errorum diuersæ species infidelitatis assignentur, uidetur sequi, quod sint infinitæ infidelitatis species: & ita huiusmodi species non sunt consideranda.

¶ 3 Præter. Idem non inuenitur in diuersis speciebus: sed contingit aliquem esse infidelem ex eo, quod errat circa diuersa, ergo diuersitas errorum non facit di-

malis simpliciter loquuntur. ¶ Et confirmatur hoc ex præcedenti lib. ubi dicimus, quod corruptio quorumcumque requisitorum ad uirtutem, ad idem uitium spectat, ad quod spectat obiectum, ut in quaestio. 73. art. vlt. patet. Vbi etiam in responsione ad primum patet, quod species penes corruptionem requisitorum, sunt species mali simpliciter, & non species peccatorum.

¶ In eodem 5. artic. dubium occurrit de speciebus determinatis infidelitatis. Tum quia differentia assignata penes fidem susceptam, uel non, uidetur per accidens, seu materialis. Reniti enim temperantia, uel iustitia habita, uel non habita, eisdem rationis est, & per idem aliquis expellit a se susceptum, per quod resistit suscipiendo, ut patet in naturalibus: aqua enim per frigiditatem resistit primo, calide, & deinde susceptum repellit: & in moralibus. Auarus enim per tenacitatem resistit expensis suis, & per eandem penitet expendisse. Tum quia distinctio specifica infidelitatis debet penes obiectorum diuersitatem assignari: hic autem assignatur penes diuersam habitudinem ad oppositam uirtutem.

¶ Ad hoc dicitur, quod diuersitas specierum infidelitatis enumeratarum in litera, penes obiectum attenditur. Quod sic patet, cum actus fidei proprius sit assentire sententiæ ueræ &c. Infidelitatis autem dissentire contrarie, id est, sentire contrariam sententiam, & propterea infidelitas contrarie opponatur fidei: consequens est, ut species infidelitatis omnes in contrariam sententiam ferantur diuersimode. Et quia tam fides, quam infidelitas fit circa intellectum motum a uoluntate: ideo non secundum uarietatem contrariæ sententiæ absolute, sed secundum quod diuersimode uariantur, uoluntarie sentire contrariam sententiam, Secunda Secundæ S. Thomæ. D 3

Infra q. 1. art. 1. cor. & q. 94. art. 1. ad primum.

Super Quæstionis decime Articulum quintum.

IN art. 5. dubium occurrit de duplici ordine specierum uitiorum uitiorum, an in utroque ordine sit uera diuersitas specifica. Nam si distinguantur specie uitia secundum diuersitatem requisitorum ad uirtutem, non sufficienter determinatum est: si penes de diuersitate specifica uitiorum, & de uirtute ex obiectis: nec possent discerni species peccatorum, nisi singulariter indiuidua cernerentur. Si autem non sunt ueræ species, male dicitur, quod infinita uni opponuntur &c. Constat enim, quod de pluralitate specifica est sermo.

¶ Ad hoc dicitur, quod peccatum, ut prædictum fuit, est in duplici genere, scilicet mali simpliciter, & mali moralis, & propterea species eius dupliciter assignantur. Nam prout est in genere mali moralis, assignantur ei species determinatæ & certæ, & hæc sunt quæ in litera dicuntur attendi penes diuersam habitudinem ad uirtutem: prout autem sunt in genere mali simpliciter assignantur ei species infinitæ. Et hæc sunt quæ in litera dicuntur attendi penes corruptionem requisitorum ad uirtutem.

rentiam, species infidelitatis sumuntur. Sunt in huiusmodi dissen-
suelum duo extrema, voluntarie sentire contrarium absolute: &
voluntarie sentire contrarium promissae & professae sententiae.
Et inter haec mediat voluntarie sentire contrarium quodammo-
do promissae & professae sententiae. Et primum quidem consti-
tuit infidelitatem Pa-

Cap. 4. par. 4.
à medio.

Arist. 2. Ethic.
c. 6 à medio,
tomo 5.

2. 2. q. 19. art.
3. & 4. Et q.
64. art. 1. & q.
69. artic. 1. &
q. 99. art. 1.

uerfas species infidelitatis: sic ergo infidelitatis non sunt plures species.

SED CONTRA est, quod unicuique virtuti opponunt plures species vitiorum. Bonum enim contingit vno modo, multum vero multipliciter, ut patet per Dion. 4. ca. * de diu. no. & per Philosophum in 2. ↑ Ethicor. sed fides est una virtus, ergo ei opponuntur plures infidelitatis species.

RESPOND. Dicendum, quod quaelibet virtus consistit in hoc, quod attingit regulam aliquam cognitionis, vel operationis humanae, ut supra dictum est. Attingere autem regulam est uno modo circa unam materiam: sed a regula deuiare con-

Ad primam ergo obiectionem dicitur, quod in equiuoco laboramus. Nam argumentum loquitur de suscipere, vel non suscipere absolute formam aliquam. Litera autem loquitur de susceptione professa: haec autem variat speciem moris, ut patet. Ad secundam autem dicitur, quod sermones doctrinales frequenter sunt a notioribus: & propterea author manifestam habitudinem ad virtutem assignauit pro differentia, non fuisse ab effectibus differentias assignans. Nam ad diuersitatem sententiarum professae, vel non professae, absolute vel quodammodo, sequitur diuersa illa habitudo ad virtutem, sicut ad obiectum excedens, vel diminutum sequitur diuersa habitudo vitiorum ad virtutem. Quamuis haec quae dicuntur de virtutibus & vitiis, possint obiectione intelligi, sicut fides accipitur pro re credita.

IN eodem 5. articulo est de differentia specificae ratione assignata in litera inter haeresim, & perniciam Iudaicam: quia haeretici renuntiant fidei susceptae in manifestatione veritatis: Iudei autem fidei suscipiunt in figura. Cum enim figura ut sic, & figurata veritas, ad eandem fidem spectent, & non differant nisi sicut implicitum & explicitum, consequens est, quod reniti contra figuram, & contra figuratum manifestatum, non differunt nisi sicut reniti contra aliquid explicitum, vel implicitum: sed hoc non variat speciem moris, quia eiusdem rationis est laedere femina, & segetes, quae implicitae erant in feminibus, & contradicere principis, & conclusionibus, quae implicitae sunt in eis, licet differentia sit secundum magis, & minus. Non ergo est bona ratio distinctionis specificae assignata in litera.

Ad euidenciam huius scito, quod differentia secundum explicitum, & implicitum potest ad diuersa referri. Et si referatur ad id, quod dicitur explicitum, vel implicitum esse, certum est, quod non variant eius speciem, sicut nec actus, & potentia. Eiusdem enim speciei est homo in potentia, & homo in actu: & similiter veritas vna, & eadem implicita, & explicita. Si vero referatur ad ipsos modos, seu res tales modos sibi vendicantes, sic variatur species, ut patet de principis, & conclusionibus, & habitibus eorum: & in naturalibus de grano herba, & ipso grano. Propterea licet Evangelium manifestatum, & obumbratum sit vnum, & idem secundum speciem, ipsum tamen secundum se, & illius figura, specie differunt. Et licet fides antiquorum, & nostra sit eiusdem speciei propter vnitatem obiecti: infidelitas tamen opposita fidei explicitae Euangelij, & fidei implicitae eiusdem, sunt diuersarum rationum: quia, ut in litera dicitur in responsione ad primum, aliter vritur fides, & aliter infidelitas illo vno obiecto fidei: nam fides conuertitur ad illud, infidelitas auertitur ab illo. Et ideo illa recipit meritum inde vnitatem, haec non: sed ex ipsis diuersis sententis contrariis figurae, & veritati aperta, ad quas infidelitas conuertitur. Tam enim ostensum est, quod sunt diuersarum rationum. Et ad obiecta in oppositum dicitur, quod figura ut sic, & figuratum, sunt eiusdem rationis, referendo ad rem figuratam, non autem ad modos habendi, propter quos diuersimode feruntur in violatione vtriusque professionis, sicut in extremum, & medium, ut declaratum est. Nec obstat exemplum de feminibus, quia licet herbae, & granum specie distinguantur, in ordine tamen ad damnum laesi, non distinguuntur nisi secundum magis, & minus: & secundum talem ordinem considerantur in moralibus. Negare autem principia, & conclusiones, falsum est, quod sint eius-

dem rationis: quoniam distinguuntur negatione professionis.

IN eodem quinto articulo dabitur occurrit, An species infidelitatis sint aliae species. Et ratio dabitur in qua dicitur, quod in generali possunt haec tres species assignari in generali.

tingit multipliciter. Et ideo vni virtuti multa vitia opponuntur. Diuersitas autem vitiorum, quae vnicuique virtuti opponuntur, potest considerari dupliciter. Vno modo secundum diuersam habitudinem ad virtutem, & secundum hoc determinatae sunt quadam species vitiorum, quae opponuntur vni virtuti: sicut virtuti morali opponitur vnum vitium secundum excessum ad virtutem, & aliud vitium secundum defectum a virtute. Alio modo potest considerari diuersitas vitiorum oppositorum vni virtuti secundum corruptionem diuersorum, quae ad virtutem requiruntur, & secundum hoc vni virtuti,

multiplicationem sententiarum contrarium fidei in litera tangitur, & penes primum non plures, prae-
rentiae formales assignatae apparent, cum in multip-
tudo, nisi materialis (sentire enim contrarium fidei
fidei vnum formale est, & sic de alijs) penes formam
infinitae species constituantur, quae non sunt tam
privaciones diuersarum sententiarum secundum
quas fitur ad integritatem fidei: sed ita prae-
tres species simpliciter, & infinitas in genere ad
alias videtur.

Ad primum ergo in oppositum dicitur, quod in
non dicitur ad praesentandum se a specialissimis, quod
de specialissimis est: sed ad denotandum modum
in his speciebus, & in alijs, quae attenduntur penes
nem requisitorum. Nam iste assignatur penes
dem corruptum in specialibus. Alia enim species
gare, Verbum caro factum est, & alia. Nunciat
ne, & sic de alijs: sicut specie dicitur quod
negatur. Ille autem ad sententias in specie non
sed in generali sententiam fidei contrarium am-
professionem, vel non professionem esse, ut declaratum est
tur. Et hoc induitur in generali.

Ad secundam autem obiectionem dicitur, quod
professionis Evangelium, nisi qui Evangelium
tur, quod non fit nisi baptizatus in fide Ecclesiae
propterea Mahumetani, qui illud tamen, quod
Euangelio, & de lege Moysi voluit suscipere, & im-
plicitur profitentur, sub infidelitate Paganorum
tur, nullo modo supradictorum, scilicet explicitae
ra, suscipisse Euangelium dicitur in litera. Soli
di constituunt diuersitatem formalem suscipiendi
stunt autem ueram professionem fidei.

IN eodem articulo, in responsione ad primum, nota
verba, quae dicuntur sibi de diuersitate vitiorum opponen-
ritati, vni & eidem virtuti secundum diuersas habitudines
bona temporalia, & iterum secundum diuersas habitudines
ordinatas ad Deum: licet forte exponi possint, ut
cundum tamen planum literae sensum, monstratur
multiplicandi illa vitia: & iuxta secundum modum
tur odium Dei, & accidia: iuxta primum vero reliquiae
inuidia, discordia, contentio, ichima &c. de quibus
de charitate erit specialis sermo inferius.

IN eodem 5. articulo nota vtramque solutionem in
ad tertium. Nam prima deseruit speciebus determi-
nitatis, in quarum qualibet contingit multos esse
ne ad vnum primum obiectum, a quo infidelitas
ciem: sicut econuerso in fide contingit esse multas
cunda autem deseruit speciebus infinitis in obiectis
tingat et eundem simul pluribus determinatis
litas irretiri, ut si de Christiano fiat Iudaeus, cuius
tione fidei Euangelice post eius professionem obsequi
iudaeae, ratione professionis iudaeae corruptum
gellii. Et sufficiunt haec etiam pro 5. articulo.

puta, temperantia, vel fortitudini opponuntur infirma vitia, secundum quod in finibus modis contingit diuersas circumstantias virtutis corripit, vt a recitidine virtutis recedatur: vnde & Pythagorici * malum poluerunt infinitum. Sic ergo dicendum, quod si infidelitas attendatur circa comparationem ad fidem, diuersae sunt infidelitatis species, & numero determinatae. Cum enim peccatum infidelitatis consistat in renitendo fidei, hoc potest contingere dupliciter, quia aut renititur fidei nondum susceptae, & talis infidelitas est Paganorum, siue Gentilium: aut renititur fidei Christianae susceptae, vel in figura: & sic est infidelitas Iudaeorum, vel in ipsa manifestatione veritatis, & sic est infidelitas haereticorum. vnde in generali possunt assignari tres praedictae species infidelitatis. Si vero distinguantur infidelitatis species secundum errorem in diuersis, quae ad fidem pertinent, tunc non sunt determinatae infidelitatis species: Possunt enim errores in infinitum multiplicari, ut patet per Augustinum in lib. * de Haeresibus.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod formalis ratio alicuius peccati potest accipi dupliciter. Vno modo secundum intentionem peccantis: & secundum hoc id, ad quod conuertitur peccans, est formale obiectum peccati, & ex hoc diuersificantur eius species. Alio modo secundum rationem mali: & sic illud bonum, a quo receditur, est formale obiectum peccati: sed ex hac parte peccatum non habet speciem, immo est priuatio speciei. Sic ergo dicendum est, quod infidelitatis obiectum est veritas prima, sicut a qua receditur formale eius obiectum, sicut ad quod conuertitur, est sententia falsa, quam sequitur. & ex hac parte eius species diuersificantur. Vnde sicut charitas est vna, quae inhaeret summo bono: sunt autem diuersa vitia charitati opposita, quae per conversionem ad diuersa bona temporalia recedunt ab uno summo bono, & iterum secundum diuersas habitudines inordinatas ad Deum: sic etiam fides est vna virtus ex hoc, quod adheret uni primae veritati. Sed infidelitatis species sunt multae ex hoc, quod infideles diuersas, & falsas sententias sequuntur.

AD SECVNDVM dicendum, quod obiectio illa procedit de distinctione specierum infidelitatis secundum diuersa, in quibus erratur.

AD TERTIVM dicendum, quod sicut fides est vna, quia multa credit in ordine ad unum: ita infidelitas potest esse vna, etiam si in multis erret, in quantum omnia habent ordinem ad unum. Nihil tamen prohibet hominem in diuersis infidelitatis speciebus errare: sicut etiam potest unus homo diuersis vitiis subiacere, & diuersis corporalibus morbis.

ARTICVLVS VI.

Utrum infidelitas Gentilium, seu Paganorum sit ceteris grauior.

E

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, quod infidelitas Gentilium, siue Paganorum sit grauior ceteris. Sicut enim corporalis morbus tanto est grauior, quanto salutis principalioris membri magis contrariatur, ita peccatum tanto uidetur esse grauius, quanto contrariatur ei, quod est principalius in uirtute: sed principalius in fide est fides unitatis diuinae, a qua deficient Gentiles multitudinem deorum credentes. ergo infidelitas eorum est grauiissima.

¶ 2. Praet. Inter haereticos tanto haereticus aliquorum detestabilior est, quanto in pluribus, & principalio-

ribus veritati fidei contradicunt: sicut haereticus Arrius, qui separauit diuinitatem, detestabilior fuit, quam haereticus Nestorius, qui separauit humanitatem Christi a persona filij Dei: sed Gentiles in pluribus, & principalioribus recedunt a fide, quam Iudaei, & haeretici, quia omnino nihil de fide recipiunt. ergo eorum infidelitas est grauiissima.

¶ 3. Praeterea. Omne bonum, est diminutiuum mali: sed aliquod bonum est in Iudaeis, quia confitentur vetus testamentum esse a Deo. Bonum etiam est in haereticis: quia venerantur nouum testamentum. ergo minus peccant quam Gentiles, qui vtrumque testamentum detestantur.

SED CONTRA est, quod dicitur 1. Pet. 2. Melius enim erat illis non cognoscere viam iustitiae, quam post cognitionem retrorsum conuerti: sed Gentiles non cognouerunt viam iustitiae: haeretici autem & Iudaei aequaliter cognoscentes, deseruerunt. ergo eorum peccatum est grauius.

RESPON. Dicendum, quod in infidelitate, sicut dictum est * duo possunt considerari, quorum vnum est comparatio eius ad fidem, & ex hac parte aliquis grauius contra fidem peccat, qui fidei renititur susceptae, quam qui renititur fidei nondum susceptae: sicut grauius peccat qui non implet, quod promissit, quam si non impleat quod nunquam promissit. Et secundum hoc infidelitas haereticorum, qui profiterentur fidem Euangelij, & ei renituntur, eam corruptentes, grauius peccant, quam Iudaei, qui fide Euangelij nunquam susceperunt: sed quia susceperunt eius figuram in veteri lege, quam male interpretantes corrumpunt: ideo etiam d eorum infidelitas est grauius peccatum, quam infidelitas Gentilium, qui nullo modo fidem Euangelij susceperunt. Aliud quod in infidelitate consideratur, est corruptio eorum, quae ad fidem pertinent. Et secundum hoc cum in pluribus errent Gentiles quam Iudaei, & Iudaei quam haeretici, grauior est infidelitas Gentilium, quam Iudaeorum, & Iudaeorum quam haereticorum: nisi forte quorundam, puta, d Manichaeorum, qui etiam circa credibilia plus errant, quam Gentiles.

Harum tamen duarum grauitatum prima preponderat secundae, quantum ad rationem culpe, quia infidelitas habet rationem culpe (vt supra * dictum est) magis ex hoc, quod renititur fidei, quam ex hoc quod non habet ea, quae sunt fidei. Hoc enim videtur, vt dictum est, magis ad rationem penae pertinere. Vnde simpliciter loquendo infidelitas haereticorum est pessima.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS VII.

Utrum sit cum infidelibus publice disputandum.

E

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur, quod non sit cum infidelibus publice disputandum. Dicit enim Apostolus. 2. ad Timoth. 2. Noli verbis contendere: ad nihil enim vtile est, nisi ad subuersionem audientium: sed disputatio publica cum infidelibus fieri non potest sine contentione verborum: ergo non est publice disputandum cum infidelibus.

¶ 2. Praet. Lex Martiani * Augustini per Canones, confirmata, sic dicit. Secunda Secunda S. Thomae.

Super Questionis decime Articuli septimum.

IN articulum septimum eiusdem questionis, duo occurrunt dubia. Alterum ex parte disputantium: alterum ex parte audientium. Ex parte quidem disputantium, quia praeter legem allegatam in litera, quae habetur in lege, Nemo. C. De summa Trinitate post Beatum Thomam iura noua emanant prohibentia laicis sub poena excommunicationis.

Art. preced.

D. 714.

D. 702.

* ar. r. huius quast.

† ar. r. huius quast.

1. ad Tim. 2. lecti. 2. in 6.

In Codice lib. 7. titu. 4. Et de S. Tri. & fide Catho. l. nemo.

D 4 dispu.

disputare de fide tam publice, quam priuatim, vt patet extra de hereticis in 6. cap. Quicunq. Et tamen saepe videmus doctos laicos in publicis disputationibus respondere, & arguere in multis materis fidei. Ex parte vero audientium, quia continue videmus religiosos disputare in capitulis generalibus coram vulgaribus de multis materis fidei: & hoc in locis, vbi simplices non sunt solliciti ab infidelibus, & tamen in litera dicitur hoc esse periculosum.

¶ Ad euentum huius materis sciendum est, quod diuersas sententiarum in ratione disputationis clausa, potest referri ad ipsum disputationem, & ad personas disputantes. Et quod referatur ad ipsum actum disputandi, est de ratione disputationis, sic quod alter non esset disputatio. Nisi enim propositiones essent contra conclusionem, non esset disputatio. Sed quod referatur ad disputantes personas, hoc non est de ratione omnis disputationis, ut patet in disputatione gratia exercitabili non est diuersa opinio disputantium. Rursus, quia disputare de aliqua re est diuersa proferre argumenta de illa re: illud solum est formaliter disputare de aliqua re, quod in tendit diuersitatem rationum de illa re. Ac per hoc, ille solum dicitur proprie & formaliter disputare de fide, qui intendit asserere contrariam rationem de fide pro, vel contra. Quando vero aliquis asserit rationem aliquam contra fidem, non propterea, sed gratia exercitij, non disputat de fide, nisi materialiter: sicut qui profert verba detractoria, non detrahit nisi materialiter. Ex his autem dicitur in proposito, quod quia verba formaliter intelligenda sunt, & pena non sunt extendenda, quod iura non prohibent disputationem de fide laicis personis, nisi formaliter intellectam. Haec autem contingit, quando vel defendenda fides, vel confundendus error contrarius, vel dubium de fide occurrit. Sic enim disputare de fide illicitum est laicis prohibente iure. Erratio iuris est, quia leges feruntur secundum id, quod est in pluribus. Communiter autem laici non sunt docti in fide, adeo ut sint theologi sufficientes ad hoc. Vide postea licite contra hanc legem disputari a laico docto, quando casus effertur non secundum verba, sed intentionem legis agendum esset: prout in communi de

D.1014.

Iniuriam facit iudicio religiosi sine synodi, si quis semel iudicata, aut recte disposita reuoluerit, & publice disputare contendit: sed omnia, quae ad fidem pertinent, sunt per sacra concilia determinata, ergo grauius peccat, iniuriam synodo faciens, si quis de eis quae sunt fidei, publice disputare praesumat.

¶ 3. Prat. Disputatio argumentis aliquibus agitur: sed argumentum est ratio rei dubiae faciens fidem. ea autem quae sunt fidei, cum sint certissima, non sunt in dubitationem adducenda, ergo de eis quae sunt fidei, non est publice disputandum.

SED CONTRA est, quod Act. 9. dicitur, quod Saulus inualefcebat, & confundebar Iudaeos, & quod loquebatur Gethibus, & disputabat cum Graecis.

RESPON. Dicendum, quod in disputatione fidei duo sunt consideranda. Vnū quidem ex parte disputantis: aliud autem ex parte audientium. Ex parte quidem disputantis est consideranda intentio. Si enim disputet, tanquam de fide dubitans, & veritatem fidei pro certo non supponens, sed argumentis experiri intendens, proculdubio peccat tanquam dubius in fide, & infidelis. Si autem disputet aliquis de fide ad confirmandum errores, vel et ad exercitium, laudabile est. Ex parte vero audientium considerandum est, utrum illi, qui disputationem audiunt, sint instructi & firmi in fide, aut simplices, & in fide titubantes. Et quidem coram sapientibus in fide firmis nullum periculum est disputare de fide: sed circa simplices est diligendum: quia aut sunt solliciti, siue pullati ab infidelibus puta, Iudaeis, vel haereticis, siue Paganis nitentibus, corrumpere in eis fidem: aut omnino non sunt solliciti super hoc, sicut in terris, in quibus non sunt infideles. In primo casu necessarium est publice disputare de fide, dummodo inueniantur aliqui ad hoc sufficientes & idonei, qui errores confutare possint. Per hoc enim simpli-

huiusmodi interpretatione legum praedictum esse solutio primi dabit. Nam huiusmodi laici disputant rariater tantum, & gratia exercitij, vel potius honoris, a nullo prelo reprobentur, seruata modeste, & arguendi modo in materia fidei.

ces in fide confirmantur, & tollitur infidelibus decipiendi facultas: & ipsa taciturnitas eorum, resistere debet peccentibus fidei veritatem, esset erroris confirmatio. Vnde Greg. 3. in 2. Pastoralium. Sicut incauta locutio in errorem prorahit, ita indiscretum silentium eos, qui erudiri poterant, in errore derelinquit. In secundo vero casu periculosum est publice disputare de fide coram simplicibus, quorum fides ex hoc est firmior, quia nihil diuersum audierit ab eo, quod credunt. Et idcirco non expedit eis, vt verba infidelium audiant disputantium contra fidem.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod Apostolus non prohibet totaliter disputationem, sed inordinatam, quae magis sit contentione uerborum, quam firmitate sententiarum.

AD SECUNDUM dicendum, quod lex illa prohibet publicam disputationem de fide, quae procedit ex dubitatione fidei: non autem illam, quae est ad fidei confirmationem.

AD TERTIUM dicendum, quod non debet disputari de his, quae sunt fidei, quasi de eis dubitatio, sed propter veritatem manifestandam, & errores confutandos. Oportet enim ad fidei confirmationem aliquando cum infidelibus disputare, quandoque quidem defendendo fidem, secundum illud 1. Pet. 3. Parati semper ad satisfactionem omni potestati uos rationem de ea, quae est in nobis ipse, & fidei: quae quoque autem ad conuincendos errantes, secundum illud Tit. 1. Vt sit potens exhortari in doctrina sana, & eos qui contradicunt, arguere.

ARTICVLVS VIII.

Utrum infideles compellendi sint ad fidem.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur, quod infideles nullo modo compelli sint ad fidem. Dicitur enim Matth. 14. 9. seruū patris familias, in cuius

roribus ad fidem, tum quia in Concilio Tolosano, quadraginta quinta distinctio, cap. de ludaeis, communitur principem; uocans eum religiosissimum ad Christianitatem. Approbat ergo eum in hoc, tum quia dicitur quod haec conuersionem illum est infidelibus posse libere legem suam illis, quam non posse eam impune seruare ac per hoc cogere

* Homi. 1. ad Hebræos de doctrina qd in 6. 1. 4.

ut in sequenti articulo de infidelitatis punitione dicitur: & dictum est in præcedenti, quod pro blasphemiis, & dissensionibus, & impedimentis fidei possunt compelli &c. Sed poena spiritualis in infidelibus, qui oino foris sunt, utpote nec fores Ecclesie per baptismum ingressi, non exercentur, sed temporales. Et licet Ecclesia, ut inferius dicitur, possit punire temporaliter etiam infideles, qui non delinquunt commorando iter fideles, ut patet ex dictis, quod scilicet propter impedimenta fidei possunt infideles compelli, & de bellari, non tamen excepto belli iudicio facit hoc nisi in casu in litera exposito, scilicet cum delinquit commorantes inter fideles. Et propterea hæc uerba author dixit in corpore, & in responsione ad fm.

* Leuit. 19. super illud: Omnis qui tetigerit. Glo. origina 21a.

stolus 1. ad Corinth. 10. Si quis vocat vos infidelium ad cenam, & vultis ire, omne quod vobis apponitur, manducate. Et Chryost. * dicit. Ad mensam Paganorum si volueris ire, sine vlla prohibitione permittimus: sed ad cenam alicuius ire est ei communicare. ergo infidelibus licet communicare.

¶ 2 Præter. Apostolus dicit 1. ad Corinth. 5. Quid mihi est de his, qui foris sunt, iudicare? foris autem sunt infidelis. Cum ergo per iudicium Ecclesie aliquorum communio fidelibus inhibeat, videtur quod non sit inhihendū fidelibus cum infidelibus communicare.

¶ 3 Præter. Dominus non potest uti seruo, nisi ei communicando saltem verbo, quia dominus mouet seruum per imperium: sed Christiani possunt habere seruos infideles, vel Iudæos, vel etiam Paganos, sive Saracenos. ergo possunt licite cum eis communicare.

SED CONTRA est, quod dicitur Deuter. 7. Non inibis cum eis fœdus, nec misereberis eorum, neque sociabis cum eis connubia. Et super illud Leuit. 15. Mulier, quæ redeunte mensē &c. * dicit gloss. Sic oportet ab idolatria continere, vt nec idolatras, nec eorum discipulos contingamus, nec cum eis communionem habeamus.

RESPON. Dicendum, quod communio alicuius personæ interdicitur fidelibus dupliciter. Vno modo in poenam illius, cui communio fidelium subtrahitur. Alio modo ad cautelam eorum, quibus interdicitur, ne alii communicent. & vtraque causa ex verbis Apostoli accipi potest, 1. ad Corinth. 5. Nam postquam sententiā excommunicationis protulit, subdit pro ratione. Nescitis, quia modicum fermentum totam massam corrumpit? Et postea rationē subdit ex parte poenæ periudicium Ecclesie illata, cum dicit. Nonne de his, qui intus sunt, vos iudicatis? Primo ergo modo non interdicit Ecclesia fidelibus communionem infidelium, qui nullo modo fidē Christianā receperunt, scilicet Paganorum, vel Iudæorum: quia non habent de eis iudicare spirituali iudicio, sed temporaliter in casu, cum inter Christianos commorantes, aliquam culpam committunt, & per fideles temporaliter puniuntur. Sed isto modo, scilicet, in poenā interdicit Ecclesia fidelibus communionem illorum infidelium, qui a fide suscepta deuiant vel corrumpendo fidem, sicut hæretici: vel etiā totaliter a fide recedendo, sicut apostata. In vtroque enim horum excommunicationis sententiā profert Ecclesia. Sed quantum ad secundū modum, videtur esse distinguendū secundū diuersas condiciones personarum, & negotiorum, & temporum. Si n. aliqui fuerint firmi in fide, ita qd ex communione eorum cum infidelibus conuersio infidelium magis sperari possit, quam infidelium a fide auersio, non sunt prohibendi infidelibus communicare, qui fidem non iusserunt. s. Paganis, vel Iudæis, & maxime si necessitas urgeat. Si autem sint simplices, & infirmi in fide, de quorum subuersione probabiliter timeri possit, prohibendi sunt ab infidelium communione: & præcipue ne magnam familiarita-

tem cum eis habeant, vel absque

communicent. AD PRIMVM ergo dicendum, quod illud præcipit de illis gentibus, quantum ad Iudæos, qui erant prohi ad idem ideo timendum erat, ne per continuationem cum eis alienarentur a fide: & idem * subditur. Quia seducet filium tuum quatur me.

AD SECUNDVM dicendum, quod infideles non habet iudicium quod ad peccata eis infligendam: habet tamen iudicium aliquos infideles, quod ad temporalem poenandam, ad quod pertinet, quod Ecclesia propter aliquas speciales culpas subtrahit infidelibus communionem fidelium.

AD TERTIVM dicendum, quod inhumane, quod seruus, qui regitur imperio, conuertatur ad fidem domini fidelis, quantum uerbo: & ideo non est prohibitum, quantum habeant seruos infideles. Si tamen dominum immineat ex communicatione: debet eum a se abicere, secundum illud Matth. 18. Si pes tuus scandalizet, abscinde eum, & proice abste.

ARTICVLVS X.

Utrum infideles possint habere prelationem, seu dominium supra fideles.

AD DECIIMVM sic proceditur. Videtur, quod infideles possint habere prelationem, vel dominium supra fideles. Dicit n. Apostolus 1. ad Tim. 6. Quicunq; sunt sub iugo serui, dominos suos o honore dignos arbitrent. Et quod loquatur de infidelibus, patet per hoc quod subdit. Qui autē fideles habent dominos, non contemnant. Et 1. Pet. 2. dicitur. Serui subdit estote in omni timore dominis, non tantum bonis & modestis, sed etiā dyabolis: non autem hoc præcipitur per doctrinam apostolicā, nisi infideles possint fidelibus præesse, ergo videtur quod infideles possint fidelibus præesse.

¶ 2 Præter. Quicunq; sunt de familia alicuius principis, subsumunt ei: sed fideles aliqui erant de familia infidelium principum, vñ dicitur ad Phil. 4. Salutant uos oēs sancti, maxime autē qui de Cæsaris domo sunt, scilicet Neronis, q infidelis erat. ergo infideles possint fidelibus præesse.

¶ 3 Præter. Sicut Philosophus dicitur in 1. Polit. Seruus est instrumentum domini in his, quæ ad humanam vitam pertinent, sicut & minister artificis est instrumentum artificis in his, quæ pertinent ad operationem artis: sed in talibus potest infidelis infidelium subici. possunt n. fideles infidelium coloni esse, ergo infideles possunt fidelibus præfici, etiam quantum ad dominium.

SED CONTRA est, quod ad eum

perinet habere iudicium super eos, quibus praest: sed infideles non possunt iudicare de fidelibus. Dicit n. Apo. 1. ad Corin. 6. Audet aliquis vestrum habere negotium aduersus alterum, iudicari apud iniquos, id est infideles, & non apud sanctos? ergo videtur quod infideles fidelibus praesse non possint.

RESPON. Dicendum, quod circa hoc dupliciter loqui possimus. Vno modo de dominio, vel praelatione infidelium super fideles de nouo instituenda, & hoc nullo modo permitti debet. Cederet enim hoc in scandalum, & in periculum fidei. De facili enim illi, qui subijciuntur aliorum iurisdictioni, immutari possunt ab eis, quibus subsunt, ut sequantur eorum imperium, nisi illi qui subsunt, faciant magnam virtutis. Et similiter infideles contemnunt fidem, si fidelium defectus cognoscant. Et ideo Apostolus prohibuit, ut fideles non coterantur in iudicio coram iudice infideli. Et ideo nullo modo permittit Ecclesia, quod infideles acquirant dominium super fideles, vel qualitercumque eis praestantur in aliquo officio. Alio modo postsumus loqui de dominio, vel praelatione iam praesistenti. Vbi considerandum est, quod dominium, vel praelatio introducta sunt ex iure humano: distinctio autem fidelium, & infidelium est ex iure diuino. Ius autem diuinum, quod est ex gratia, non tollit ius humanum, quod est ex naturalitate: ideo distinctio fidelium, & infidelium secundum se considerata non tollit dominium, & praelationem infidelium supra fideles. Potest tamen iuste per sententiam, vel ordinationem Ecclesiae auctoritatem Dei habentis tale ius dominij, vel praelationis tolli: quia infideles merito suae infidelitatis merentur potestatem amittere super fideles, qui transferuntur in filios Dei: sed hoc quidem Ecclesia quandoque facit, quandoque autem non facit. In illis enim infidelibus, qui etiam temporaliter subiectione subijciuntur Ecclesiae, & membris eius, hoc ius Ecclesiae statuit, ut seruis Iudaeorum, cum fuerit factus Christianus, statim a seruitute liberetur nullo pretio dato, si fuerit vernaculus, id est, in seruitute natus: & similiter si infidelis existens fuerit emptus ad seruitium. Si autem fuerit emptus ad mercationem, teneat eum infra tres menses exponere ad vendendum. Nec in hoc iniuriam facit Ecclesia, quia cum ipsi Iudaei sint serui Ecclesiae, potest disponere de rebus eorum. Sicut etiam principes saeculares multas leges ediderunt circa suos subditos in fauorem libertatis. In illis vero infidelibus, qui temporaliter Ecclesiae, vel eius membris non subiacent, praedictum ius Ecclesiae non statuit, licet posset instituire de iure: & hoc facit ad scandalum vitandum. Sicut etiam Dominus Matth. 17. ostendit, quod poterat se a tributo excusare, quia liberi sunt filij: tamen mandauit tributum solui ad scandalum vitandum. Ita et Paulus cum dixisset, quod serui dominos suos honorarent, subiungit. Ne nomen Domini, & doctrina blasphemetur. Vnde patet responsio ad Primum.

AD SECUNDUM ergo dicendum, quod illa praelatio Caesaris praesistente distinctione fidelium ab infidelibus. Vnde non soluebatur per conuersionem aliquorum ad fidem, & vile erat, quod aliqui fideles locum in familia Imperatoris haberent ad defendendum alios fideles: sicut beatus Sebastianus Christianorum animos, quos in tormentis videbat deficere, confortabat, & adhuc latebat sub militari chlamyde in domo Diocletiani.

AD TERTIUM dicendum, quod serui subijciuntur dominis suis ad totam vitam, & subditi praesentibus ad omnia negotia: sed ministri artificum subdun-

tur eis ad aliqua spiritalia opera. Vnde periculosus est, quod infideles accipiant dominium, vel praelationem super fideles, quod accipiant ab eis ministerium in aliquo artificio. Et ideo permittit Ecclesia, quod Christiani possint colere terras Iudaeorum, quia per hoc non habent necesse conuersari cum eis. Salomon etiam expetit a rege Tyri magistrum operum ad ligna cedenda, ut habetur 3. Reg. 6. Et tamen si ex tali communicatione, vel conuictu, subuersio fidelium timeretur, esset penitus interdicendum.

ARTICVLVS XI.

Utrum infidelium ritus sint tolerandi.

Super Questionis decima Articuli undecimum.

AD UNDECIMUM sic proceditur. Videtur, quod ritus infidelium non sint tolerandi. Manifestum est enim quod infideles in suis ritibus peccant, eos seruando: sed peccato videtur consentire, qui non prohibet, cum prohibere possit, ut habetur in gl. Rom. 1. super illud. Non solum qui faciunt, sed & qui consentiunt facientibus. ergo peccant, qui eorum ritus tolerant.

¶ 2. Praet. Ritus Iudaeorum idolatriae comparantur, quia super illud Gal. 5. Nolite iterum iugo seruitutis contineri, dicit glossa. Non est leuior huius legis seruitus, quam idolatriae: sed non sustineretur, quod idolatriae ritum aliqui exercebant: quinimo Christianorum principes tepla idolorum primo claudi, & postea dirui fecerunt, ut August. narat 18. de Ciuitate Dei. ergo secundum hoc et ritus Iudaeorum tolerari non debent.

¶ 3. Praet. Peccatum infidelitatis est grauissimum, ut supra dictum est: sed alia peccata non tolerantur, sed lege puniuntur, sicut adulterium, furtum, & alia huiusmodi. ergo etiam ritus infidelium tolerandi non sunt.

SED CONTRA est, quod in Decret. distinct. 45. cap. Qui sin-cera, * dicit Grego. de Iudaeis. Omnes festiuitates suas sicut habitus ipsi, & patres eorum per longa coelentes tempora tenuerunt, liberae habeant obseruandi, celebrandique licentiam.

RESPONDEO. Dicendum, quod humanum regimen deriuatur a diuino regimine, & ipsum debet imitari. Deus autem quamuis sit omnipotens, & summe bonus, permittit tamen aliqua mala fieri in vniuerso, quae prohibere posset: ne eis sub-latis maiora bona tollerentur, vel etiam peiora mala sequerentur. Sic ergo & in regimine humano illi qui praesunt, recte aliqua mala tolerant, ne aliqua bona impediuntur, vel etiam ne ali-

IN articulum undecimum eiusdem questionis perspicere regulam permissionum in regimine propter bonum proueniens, vel malum vitandum, ut inde possit circa diuersa iudicare principes spiritaliales, & temporales in permissionibus vitarum, & aliorum huiusmodi. Hinc enim elicere potes, quod cum permissio criminum non sit secundum se mala moraliter (si enim esset mala, non conueniret Deo, nec ulla intentione posset bene fieri) si ex rationabili causa permissio sit, bona moraliter est, vtpote rationi consona. Causa autem rationabilis in litera ponitur ex parte boni, ne bonum impediatur, iuxta Domini sententiam. Sinite, ne forte simul eradicetis, & triticum: & ex parte mali, ne fiat iuxta sententiam Augustini: Ausere meretrices, & car.

Et propterea ad has causas examinanda est permissio: sed caue ne permissio sit admixta participationi.

¶ In eodem articulo, 11. dubium occurrit. An tolerandi sint libri Iudaeorum, sicut tolerandus est cultus eorum. Et est ratio dubij, quia libri defensusi sunt fidei, seu perfidia eorum, & consequenter cultus: & propterea sicut perfidia, & cultus tolerandi sunt libri.

¶ In oppositu autem est, quia libri eorum pleni sunt blasphemis contra Christum. Ad hoc dicitur, quod libri Iudaeorum sunt in duplici differentia: quidam

Est Amb. circa finem cōmen. ad r. c. ad Ro. 10. 5.

Art. 3. huius quaz.

Greg. in regit. lib. 11. c. 15. in fi. & habetur D. 45. ca. Qui sin-cera.

quidam cōpetentes Iudæis absolute, vt sunt libri testamenti veteris, & expositiones eorum: & hi proculdubio relinquendi sunt Iudæis. Quidam editi ad confouendam suam perfidiam contra Iesū Christi diuinitatem, ne conuertantur Iudæi ad Iesū Christi fidem, sed persistant in sua perfidia obstinati: & ij libri si facultat adit, sunt per

Lib. 2. cap. 4. parum an. c. mediū to. 1

Ecclesiam comburendi. Et est ratio differentie inter cultum, & istos libros: quia cultus Iudæorum est quasi testis fidei nostræ, sicut figura veritatis, & vmbra corporis, vt in litera dicitur: & ideo merito tolerandus. Libri autem isti directe blasphemii sunt, & totaliter mendaciis pleni contra filium Iesū Christi: & propterea non tolerandi sunt, si supprimi possunt. Vnde auctor in articulo dicit, quod infideles compellendi sunt, vt fidem non impediatur blasphemis, vel malis persuasionibus. Constat enim tales libros & blasphemis & malis persuasionibus contra fidem esse plenos. Et in ar. 10. de Iudæis dicit, quod cum Iudæi sine serui Ecclesiæ potest Ecclesiā deponere de rebus eorum: ita quod Ecclesiā contra omnes infideles ex prima ratione, & contra Iudæos etiam ex ratione seruitutis potest liberos huiusmodi supprimere.

qua mala peiora incurrantur, sicut Augustinus dicit in libro * de ordine: Aufer meretrices de rebus humanis, turbaueris omnia libidinibus. Sic ergo quāuis infideles in suis ritibus peccent, tolerari possunt vel propter aliquod bonum, quod ex eis prouenit, vel propter aliquod malum, quod vitatur. Ex hoc autē quod Iudæi ritus suos obseruant, in quibus olim præfigurabatur veritas fidei, quam tenemus, hoc bonum prouenit, quod testimonium fidei nostræ habemus ab hostibus, & quasi in figura a nobis representatur quod credim⁹, & ideo in suis ritibus tolerantur. Aliorū verō infidelū ritus, qui nihil veritatis, aut vtilitatis afferunt, non sunt aliquāliter tolerandi: nisi forte ad aliquod malum vitādū, scilicet ad vitandū scandalum, vel dissidiū, quod ex hoc posset prouenire, vel impedimētum salutis eorum, qui paulatim sic tolerati conuertuntur ad fidem. Propter hoc. n. etiā hereticorum, & paganorum ritus aliquādo Ecclesiā tolerauit, quando erat magna infidelium multitudo. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS XII.

Utrum pueri Iudæorum & aliorum infidelium, sint iniuis parentibus baptizandi.

Super Quaestione decima Articuli duo decimum.

q. 68. artic. 10. Et quod. 2. q. 4. artic. 1. Et quod. 3. q. 5. artic. 1. Cor.

IN art. 12. eiusdem quaest. dubium duplex occurrit de conditione: Primum ex scoto, de pueris infidelium vniuersaliter: secundum ex Durando de pueris infidelium aliquorū, scilicet Iudæorum, & seruorum. Scotus siquidem in 4. dist. 4. quaest. vltima tenet, quod princeps beneficeret, si pueros infidelium iniuis parentibus baptizaret, adhibita cautela ne sequerentur homicidia, & quod nutrierentur religiose. Et ratio sua est, quam autor tangit in quarto argumento, quia scilicet Deus habet ius dominij supra pueros magis quam parentes. ergo vinculum potestatis paternæ non obligat in his, quæ sunt contra præceptum Dei. Non ergo propter iniuis parentes prohibentur pueri a fide Dei.

Et confirmatur: quia princeps debet cogere seminum plurimum subordinatorum dominorum ad seruitum superioris, si inferior dominus vult eo vti contra superiorem, ergo maxime debet princeps zelare pro domino seruando supremi domini, scilicet Dei: & per conseqens non solum licet, sed debet princeps auferre paruos a domino paruum volentem eos educare contra cultum Dei. Durandus verō in 4. sent. dist. 4. q. 3. art. 1. tenet, quod licet non omnium, tamen eorum infidelium, qui sunt serui, licet filios iniuis parentibus baptizare, auferendo eos a parentum cura. Et ratio sua est illa, quam in secundo argumento autor in litera facit, scilicet quod de filiis seruorum potest dominus face-

te quod vult ac per hoc potest eos vendere, & longe, ac per hoc auferre a cura parentum: & merito puzari. Et quoniam Iudæi sunt serui inuicem additi, auctor dicit, & extra de Iudæis, capit. Et si Iudæi de filiis Iudæorum sequitur, quod sunt iniuis parentibus

cum filius familias emancipetur: vinculum autē matrimoniale non potest solui per hominem, secundum illud Matth. 19. Quod Deus coniunxit, homo nō separet: sed propter infidelitatem soluitur vinculum matrimoniale. Dicit enim Apostolus 1. ad Cor. 7. Quod si infidelis discedit, discedat: nō enim seruatur subiectus est frater, aut soror in huiusmodi. Et Canon dicit, quod si coniux infidelis nō vult sine contumelia sui creatoris cum altero stare, tunc alter coniugū non debet ei cohabitare, ergo multo magis propter infidelitatem tollitur ius patriæ potestatis in suos filios. possunt ergo eorum filij baptizari eis iniuis.

¶ 2. Præter. Magis debet homini subueniri circa periculū mortis eternæ, quam circa periculū mortis temporalis: sed si aliquis videret hominem in periculo mortis temporalis, & ei non ferret auxilium, peccaret. cum ergo filij Iudæorum, & aliorum infidelium sint in periculo mortis eternæ, si parentibus relinquuntur, qui eos in sua infidelitate informant, videtur quod sint eis auferendi & baptizandi, & in fide instruendi.

¶ 3. Præter. Filij seruorum sunt serui, & in potestate dominorum: sed Iudæi sunt serui regum & principum. ergo & filiorum. Reges ergo & principes habent potestatem de filiis Iudæorum facere quod voluerint. nulla ergo erit iniuria, si eos baptizent, iniuis parentibus.

¶ 4. Præter. Quilibet homo magis est Dei a quo habet animam, quam patris carnalis a quo habet corpus. non ergo est iniustum si pueri Iudæorum carnalibus patribus auferantur, & Deo per baptismum consecrentur.

¶ In hoc, an secundum naturalem iustitiam potest subfiste eorum cura, quod ad diuina excedat, manifestū est esse verum, quoniam siue naturaliter siue per propriam rationem ita puer per parentem pertinet ad Deum. Sed questio est, an propter abiectionem patris naturalis priuari possint, aut debeant parentibus naturali iure. Scotus siquidem ad hoc tendit, quod quæritur iure suo, quia nutriti filios ad cultum pertinet ad Deum: ideo princeps debet eos priuare cura patris, quod est, quod conuenit ius Dei contra ius patris: illo contra Deū, potius quam econtra, vt. Dicitur enim cū contumelia Dei. Hic, ordo pateris est, vt patet elucet, opus est duplici distinctione. Prima est, quod dominus potest dominum inferioris referri ad dominum a quo est omne inferius dominum, & ad superioris potest referri ad ipsum conuenit, & potest referri ad eum, a quo est illius dominum. Et in proposito, referuntur supra paruos suos potest referri ad ipsos

potest referri ad Deum, qui instituit ius naturale, quo parentibus conuenit hoc dominium. Secunda est, quod dominium, seu mandatum supremi domini, quod per seipsum mandat, seu exercet, dupliciter potest institui. Primo vt salus domini inferiorum impleatur: secundo, vt non obstantibus inferioribus ordi-

5 Præterea. Baptismus efficacior est ad salutem, quam prædicatione: quia per baptismum statim tollitur peccati macula, reatus poenæ, & aperitur ianua cœli: sed si periculum sequitur ex defectu prædicationis, imputatur ei, qui non prædicauit, vt habetur Ezech. 3. & 33. de eo qui videt gladium venientem, & non insonuerit tuba, ergo multo magis si pueri Iudeorum damnentur propter defectum baptismi imputatur ad peccatum eis, qui potuerunt baptizare, & non baptizauerunt.

SED CONTRA est, quod nemini faciendâ est iniuria. Fieret autem Iudeis iniuria, si eorum filij baptizarentur eis inuitis, quia amitterent ius patriæ potestatis in filios iam fideles. ergo eis inuitis non sunt baptizandi.

RESPON. Dicendum, quod maxime habet auctoritatem Ecclesiæ consuetudo, quæ semper est in omnibus æmulanda: quia & ipsa doctrina catholicorum doctorum ab Ecclesiâ auctoritatem habet: vnde magis standum est auctoritati Ecclesiæ, quam auctoritati vel Augustini, vel Hieronymi, vel cuiuscunque doctoris. Hoc autem ecclesiæ usus non quam habuit, quod Iudeorum filij inuitis parentibus baptizarentur: quamuis fuerint retroactis temporibus multi Catholici Principes potentissimi, vt Constantinus, Theodosius, quibus familiares fuerunt sanctissimi Episcopi, vt Syluester Constantino, & Ambrosius Theodosio, qui nullo modo prætermisissent ab eis inpetrare, si hoc esset consonum rationi. Et ideo periculosum videtur hæc assertionem de nouo inducere, vt præter consuetudinem in ecclesiâ hæcenus obseruatam, Iudeorum filij inuitis parētibus baptizarentur. Et huius ratio est duplex. Vna quidem propter periculum fidei. Si enim pueri nondum usum rationis habentes, baptismum susceperint, postmodum cum ad perfectam ætate peruenirent, de facili possent a parentibus induci, vt relinquerent quod ignorantes susceperint. quod vergeret in fidei detrimentum. Alia uero ratio est, quia repugnat iustitiæ naturali. Filius.n. naturaliter est aliquid patris. Et primo quidem a parentibus non distinguitur secundum corpus, quam

non ad soluendam, sed perficiendam legem nature absolute, & simpliciter: tamen in casu, quo habentes ius naturale, illo abutuntur, quia merentur priuari illo, statim legem fidei habere locum ablatum ab abutentibus iure suo aduertant sic dicentes, quod hoc nihil aliud est, quam dicere, quod Deus statuit legem fidei

seruandam non obstante lege nature, quæ cum lex nature secundum se non obstat fidei, quia verum uero non contrariatur, ad hoc solū dicitur non obstante lege nature propter casum, in quo obstat potest pro admittam abusione. Idem est ergo dicere, quod statuit legem fidei implendam non obstante etiam lege nature absolute & in casu, quo propter admittam abutuntur obstat. Et propterea si primum est falsum, secundum quoque est falsum. Vnde enasio hæc nulla est.

Et confirmatur, quia in parentibus inuestitū concurrunt duo, scilicet ius naturale respectu filiorum curæ, & admittam infidelitas, qua nutriunt eos ad suum ritum. Et licet secundum sit malum, & in eo peccent mortaliter, & propter hoc non solum filij, sed vita, & seipsum priuari possunt, ita quod possent iuste annihilari, primum tamen iustum est naturaliter. Et propterea Deus statuens ordinem gratiæ ad perfectionem ordinis nature, illud iustum naturale violari non vult: quamuis ipsi abutentes, hoc mereantur.

Ad rationem ergo Scoti dicitur, quod processus suus habet locum tunc solum, quæ supremus dominus vult sibi obediri non obstante inferiori ordine, quod non est in proposito: quoniam Deus statuit utriusque ordinem nature scilicet, & fidei: & statuit ordinem fidei implendum ministrante sibi ordine nature. Et propterea illis tantum imputatur hoc peccatum qui secundum nature ordinem ad hoc tenentur. Et sic patet, quod exemplum Scoti non sunt contra propositum: quia præsupponunt supremum dominum velle impleri ius supremi ordinis, non obstante inferioris ordinis iure. Hoc enim etiam ipsa ratio Scoti

Ad primam ergo dicendum, quod in vinculo matrimoniali uterque coniugum habet usum liberi arbitrii, & uterque potest inuito altero fidei assentire: sed hoc non habet locum in puero antequam habeat usum rationis: sed postquam habet usum rationis, tunc tenet similitudo, si conuerti uoluerit.

Ad secundam dicendum, quod a morte naturali non est aliquis eripiendus contra ordinem iuris ciuilibus, puta, si quis a suo iudice condemnatur ad mortem temporalem, nullus debet eum uiolenter eripere. Vnde ne aliquis debet rumpere ordinem iuris naturalis, quo filius est sub cura patris, ut eum liberet a periculo mortis æternæ.

Ad tertium dicendum, quod Iudei sunt serui principum seruitute ciuili, que non excludit ordinem iuris naturalis, uel diuini.

Ad quartum dicendum, quod homo ordinatur ad Deum per rationem, per quam cum cognoscere potest. Vnde puer antequam usum rationis habeat, naturali ordine ordi-

si supponit, & propterea non concludit. Hac autem esse de mente auctoris, qui recte considerat: verba literae, & responsiones ad argumenta, percipere potest. Propterea namque tam paucis argumentis satisfecisse se vidit: quia medium naturale, quo puer reducendus est in Deum, assignavit. Et haec de primo.

¶ Quod ad secundum, tota difficultas consistit, in hoc, quia filii seruatorum possunt iuste eis auferri. Ablatis autem iuste a cura parentum, iam nulli se iniuria, si Iesu Christo per baptismum consecrentur. Ad veritatem autem evidentiam distinguendum est inter id quod pronuntiat ex ieruitate directe, & per se, & id quod pronuntiat ex ea per accidens, seu ex consequenti. Cum enim seruius, qua homini homo seruus est, civilis sit, ad ea tantum, quae civilis ordinis sunt per se, & directe, se extendit, ut effectus causis proportionalibus sint. Propter quod licitum est seruis comedere, colere Deum, & alia, quae sunt iuris naturae & diuini, iniuris dominis exercere.

Ex consequenti autem, seu per accidens, quemadmodum extenditur ad ea, quae naturalis iuris sunt: ita ad ea, quae diuini sunt iuris. Constat autem, quod dominus potest vendere paruulos seruatorum suorum in seruos: & per hoc consequenti subtrahere eos cura parentum, quae est de iure naturae. Parijmo maiori ratione, potest eos dare alicui Christiano, ut consecrentur Creatori suo: & per hoc iniuris parentibus ea quae sunt diuini iuris, in pueros exercere. Et haec est veritas. Et propter haec duo auctor duabus viis in littera processit. Ex eo enim quod per se, & directe seruius ad civilia se extendit, dicitur, quod filij Iudaeorum, quos asseruit esse seruos Ecclesiae, non sunt iniuris parentibus baptizandi: & bene. Ex eo vero quod ex consequenti, seu per accidens post iuriam subtractionem a parentibus hoc potest esse licitum, vbi est loco ab auctoritate negatiue, scilicet quod Ecclesia non consuevit: quia Syluester, & Ambrosius non quaesierunt: super qua tamen Ecclesiae consuetudine fundat doctrinam suam, reddendo illius rationem.

¶ Ad cuius pleniorum intellectum scito, quod vti haec via, ut scilicet ex consequenti pueri infidelium seruatorum baptizentur iniuris parentibus, contingit bene, & male. Bene quidem, si omnia consonant recte rationi: male autem, si aliquid dissonans conuenit. Et quia, ut in pluribus conueniunt multa dissona recte rationi, ideo Ecclesia non constituit hoc facere: ideo in littera determinatur tam de pueris Iudaeorum, quam aliorum infidelium simul vno contextu, quod non sunt iniuris parentibus baptizandi. Doctrina namque moralis secundum id, quod vti plurimum conuenit, tradenda est. Interueniunt autem ad minus duo dissonantia. Primum est periculum fidei in ipsis paruulis, cum fuerint adulti, quod non euitatur ex subtractione eorum a cura parentum: quia cum adulti fuerint, & parentes suos in alia fide conpexerint, naturalis amor ad parentes inuitabit, & aut verita conuersatio magis sollicitabit: aut permissa conuersatio facilem viam peruersioni dabit. Secundum est infamia fidei, quasi non sit a Deo, qui corda hominum regit, ut compellere velit Ecclesia hoc modo ad fidem: cum tamen oporteat sanctos ab his, qui foris sunt, testimonium habere. Vnde dicentes, quod pueri Iudaeorum possunt iniuris parentibus baptizari adhibitis cautelis, dupliciter de-

natur in Deum per rationem parentum, quorum cura naturaliter inhiacet, & secundum eorum dispositionem sunt circa ipsum diuina agenda.

AD QUINTVM dicendum, quod periculum, quod sequitur de predicatione omnia, non imminet nisi eis, quibus commissum est officium predicandi. Vnde in Ezech. praemittitur: Speculatorem dedit filiis Israel. Prouidere autem pueris infidelium de sacramentis salutis, pertinet ad parentes eorum. Vnde eis imminet periculum, si propter subtractionem sacramentorum, eorum paruuli detrimentum salutis patiantur.

QVAESTIO XI.

De Haresi, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de haresi.

CIRCA quam quaeruntur quatuor.

- ¶ Primo, Vtrum haresis sit infidelitatis species.
- ¶ Secundo, De materia eius, circa quam est.
- ¶ Tertio, Vtrum haeretici sint tollerandi.
- ¶ Quarto, Vtrum reueretes sint recipiendi.

ficere videtur. Primo in hoc, quod cautelas etiam in Ecclesia non dicunt, sed paruulorum tantum, secundum cautelas, quae vti plurimum apponuntur: utrum faciant: cum tamen oppositum esse docent, quod communititer non licet, sed quandoque videtur.

ARTICVLVS I.

Vtrum haresis sit infidelitatis species.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod haresis non sit infidelitatis species. Infidelitas, n. in intellectu est, ut supra dictum est: sed haresis non videtur ad intellectum pertinere, sed magis ad uim appetitiuam. Dicitur. Hieron. & habetur in Decret. 24. q. 3. Haresis graecae ab electione dicitur, scilicet eam sibi vnusquisque eligat disciplinam, quam putat esse meliorem: electio autem est actus appetitiua uirtutis, ut supra dictum est. ergo haresis non est infidelitatis species.

¶ 2. Praet. Vitium precipue accipit speciem a fine. Vnde Philosoph. dicit in 5. Ethic. * quod ille, qui moechatur, ut furetur, magis est fur, quam moechus: sed finis haresis est commodum temporale, & maxime principatus, & gloria, quod pertinet ad uitium superbiae, vel cupiditatis: dicitur. Aug. in lib. 7. de uilitate credendi, quod haereticus est, alicuius temporalis commodi, & maxime gloriae, principatusque sui gratia falsas, ac nouas opiniones vel gignit, uel sequitur. ergo haresis non est species infidelitatis, sed magis superbiae.

qua res eius, & sicut animal irrationale. Et quod facit eis inimiam disponendo de eis. & aliam ad plus est, cum parentes infideles liberos conuictos contineat ad impediendum fidem Christianam in illis: tradita in artic. 8. de bellarijs sunt propter hoc aduerte Nouitiae, quod pueri infidelium, qui non deseruntur, & venduntur Christianis, quantum ad iusta ablatione eorundem a cura parentum: quantum ad renuntium cura, conuersatione, & cognitione eorum humanum curam sunt absque parentibus collocandi in Ecclesia conuenit eos baptizare.

Super Quaestione undecima. Articulus primus.

IN ART. q. 1. dubium occurrit. Notandum est, quod haresis constituitur per hoc, quod aliquis in his, quae sunt de Deo, aliam sententiam contingit Christiani recedere enim a doctrina nec ipsam, nec Deum credere. Talis est haresis, ut supponit Christum, ergo male in littera dicitur.

¶ Ad hoc dicitur, quod assentire Christo, conuenit actu mentis, vel professione characteris christiani: licet sepe concurrere videatur primum, non tamen ne eius, sed sufficit secundum, scilicet quod character primo suscepto Christum profiteatur. Sic etiam contingit apostatiae, ut inferius pate in questione, de apostat. ¶ In eodem articulo aduerte, quod haresis est in intellectu absolute, sed in eo vti modo a voluntate dependit, aut sententia, proprie loquendo, potest esse haeretica, sed solum vti denominatur ab aduersario. Cum enim vna & eadem propositio, puta, Nonnulli sunt qui dicunt, quod haresis sit infidelitatis species, possit per se esse haeretica, sed illarum secundum se sibi videtur. Dicitur haeretico haeretica, a Iudaeo perisda, a Pagano gentilis.